

HAVEL

Autor Administrator

VACLAV HAVEL

Zagađeni moralni okoliš;

(novogodišnji govor naciji 1990., iz knjige Glasoviti govori, Naklada Zadro, 2001.)

Dragi sugrađani!

Èetrdeset ste godina na ovaj dan od mojih prethodnika slušali različite inačice sljedećega: da nam je zemlja u procvatu, koliko smo još milijuna tona željeza proizveli, da smo svi sretni, da vjerujemo u svoju vladu i da nas čeka divna budućnost.

Pretpostavljam da me na ovo mjesto niste izabrali zato da bih vam i ja lagao.

Naša zemlja nije u procvatu. Velik stvaralački i duhovni potencijal naših naroda nije mudro iskorišten. Cijele industrijske grane proizvode robu za koju nema interesa, nedostaje nam ono što trebamo. Država koja sebe naziva radničkom ponižava i iskorištava radnike. Naše zastarjelo gospodarstvo troši energiju koje nemamo dovoljno. Zemlja koja se nekad mogla ponositi obrazovanjem svojih građana, danas odvaja tako malo za obrazovanje da je na dvadeset osmome mjestu u svijetu. Zagađili smo našu zemlju, rijeke i vodu, koje su nam ostavili preci, i danas imamo najgori životni okoliš u Europi. U nas odrasli ljudi umiru ranije nego u većini europskih zemalja...

Ipak, sve to još nije ono najvažnije. Najgora je činjenica da živimo u zagađenome moralnom okolišu. Moralno smo bolesni, jer smo naučili govoriti jedno, a misliti drugo. Naučili smo ni u što ne vjerovati, ne primjećivati jedni druge i brinuti se samo o sebi. Pojmovi kao ljubav, prijateljstvo, suosjećanje, skromnost i opraštanje izgubili su svoj duboki smisao i mnogima od nas nisu ništa doli pukih psiholoških kategorija, ili nam se pak čine kao izgubljeni pozdravi iz davnina, pomalo smiješni u vremenu kompjutera i svemirskih brodova. Rijetki su od nas uspjeli glasno viknuti da možda ne bi smjeli biti svemoćni, da bi s posebnih farmi na kojima se samo za njih uzgaja ekološki čista i kvalitetna hrana, proizvode treba slaati kolama, dječjim domovima i bolnicama, ako ih već naša poljoprivreda ne može ponuditi svima. Dosadašnji režim – naoružan arogantnom i nesnošljivom ideologijom – ponizio je čovjeka i sveo ga na proizvodnu snagu, a

prirodu na proizvodni alat. Na taj je način napao i njihovu bit i njihov međuodnos. Nadaren i samostalan narod, koji je mudro gospodario u svojoj zemlji, sveo je na vijke nekakva stravično velikoga, bučnoga i smrdljivoga stroja, čiju pravu namjenu nitko ne zna. Ne može uspjeti ništa proizvesti, nego polako ali sigurno izlizati samoga sebe i sve svoje vijke.

Kad vam govorim o zagađenome moralnom okruženju, ne govorim samo o gospodi koja jedu ekološki čisto povrće i nikad ne gledaju kroz prozore zrakoplova. Govorim o svima nama. Svi smo se mi ipak navikli na totalitarni sustav, shvatili smo ga kao nepromjenljivu činjenicu i upravo mu tako pomogli da se održi. Drugim riječima, svi smo mi – dođur, ne svi podjednako – odgovorni za rad totalitarne mašinerije; nitko od nas nije samo njezina žrtva, već smo svi zajedno njezini tvorci.

Zašto o tome govorim? Bilo bi posve nerazumno tumačiti tužno naslijeđe posljednjih četrdeset godina kao nešto tuđe, nešto što nam je ostavio tek daleki rođak. Naprotiv, to naslijeđe moramo prihvatiti kao grijeh koji smo počinili prema sebi samima. Prihvatimo li ga na taj način, shvatit ćemo da rješavanje problema ovisi o nama, samo o nama. Ne možemo za sve kriviti prijašnje vlastodržce – ne samo zato što to ne bi odgovaralo istini nego

zato što bismo tako smanjili obvezu koju danas ima svatko od nas, ponajprije obvezu da djelujemo neovisno, slobodno, razumno i – brzo. Ne zavaravajmo se : ni najbolja vlada, ni najbolji parlament, ni najbolji predsjednik ne mogu mnogo toga učiniti sami. I bilo bi sasvim nepravedno samo od njih očekivati lijek za opće ozdravljenje. Sloboda i demokracija razumijevaju zajedničko djelovanje, a time i zajedničku odgovornost svih nas.

Shvatimo li to, sve strahote koje je naslijedila nova čehoslovačka demokracija, odmah će nam se prestati činiti tako strašnim. Shvatimo li to, nada se vratiti u naša srca. U nastojanju da popravimo društvene prilike, imamo se na što osloniti. Posljednje je vrijeme – a posebice posljednjih šest tjedana naše mirne revolucije – pokazalo golem ljudski, moralni i duhovni potencijal i građansku kulturu, koji su dotad drijemali u našem društvu pod nametnutom maskom apatije. Kada god bi mi netko kategorički tvrdio kako smo ovakvi ili onakvi, uvijek sam odgovarao da je društvo vrlo za-gonetno stvorenje i da nikad nije dobro vjerovati samo onom licu koje ti se pokazuje. U cijelome se svijetu ljudi pitaju odakle su krotki, poniženi, skeptični i naoko čini čehoslovački građani smogli tu čudesnu snagu da u samo nekoliko tjedana i na posve pristojan i miroljubiv način zbače sa svojih pleća totalitarni jaram. I sami se tome čudimo. I pitamo se: odakle su upravo mladi ljudi, koji nisu znali ni za koji drugi sistem, crpili želju za istinom i za slobodom misli, svoje političke ideje, svoju građansku odvažnost i građansku mudrost? Kako to da su im se pridružili roditelji – dakle upravo ona generacija koju smo smatrali izgubljenom? Kako je uopće moguće da jo toliko ljudi odmah shvatilo što treba činiti i da nikome nisu trebali ni savjeti ni upute? (...)

Masaryk je svoju politiku temeljio na moralu. Pokušajmo u novom dobu na nov način oživiti takvo shvaćanje politike. Naučimo sebe i druge da politika treba biti izraz želje da se pridonese sreći zajednice, a nikako izraz potrebe da se zajednica prevari ili siluje. I sebe i druge naučimo da politika ne mora biti samo umijeće mogućega, osobito ako se misli na umijeće spekulacije, kalkulacije, intrigiranja, tajnoga dogovaranja i pragmatičnoga ma-nevriranja, nego da može biti

i umijeće nemogućega, to jest umijeće po-boljšavanja sebe i svijeta. [...]

Pred nama su slobodni izbori i predizborna kampanja. Ne dopustimo da ta kampanja uprlja dosad èist obraz naše nježne revolucije. Ne dopustimo da simpatije svijeta, koje smo tako brzo pridobili, jednako brzo izgubirno zapletanjem u guštavu borbi za vlast. Ne dopustimo da pod plemenitom maskom želje da se služi zajedničkom dobru opet procvate samo želja da se služi sebi samome. Sada zapravo nije bitno koja će stranka, klub ili skupina pobijediti na izborima. Bitno je da na njima pobijede oni koji su po moralnosti, građanskoj, političkoj i profesionalnoj svijesti najbolji među nama, neovisno o njihovim političkim opredjeljenjima. Buduća politika i prestiž naše države ovise o osobama koje ćemo izabrati i koje će poslije biti naši zastupnici. [...]

Na kraju, volio bih reći da želim biti predsjednik koji će manje govoriti, a više raditi. Ne predsjednik koji će samo gledati kroz prozore svoga zrakoplova, nego koji će – to je najvažnije – uvijek biti nazočan među svojim sugrađanima i pažljivo ih slušati.

Možda se pitate o kakvoj republici sanjam. Reći ću vam: sanjam o ne-ovisnoj, slobodnoj i demokratskoj republici, o gospodarski naprednoj republici koja će istodobno biti društveno pravedna; ukratko, o evjernoj republici. koja služi pojedincu i zato gaji nadu da će zauzvrat pojedinac služiti njoj. O republici svestrano obrazovanih ljudi, jer se bez njih ne može riješiti nijedan od naših problema – ljudskih, gospodarskih, ekoloških, socijalnih i političkih. (...)